

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH A ARCHIVNICTVÍ

**MUNI
ARTS**

Státní správa 1620-1848

Kocman, Pavel: *Stížnosti města Znojma a znojemských cechů na židy z roku 1649*. SAP 68, 2018, s. .

Odborný referát

Autorka: Štěpánka Hronková

Datum: 18.11.2019

Článek popisuje a analyzuje dvě stížnosti pocházející z města Znojmo, ohledně ekonomické aktivity moravských židů. V raném novověku na Moravě byla předními odpůrci Židů především moravská královská města (řemeslnická vrstva měst). Mezi koncem středověku a začátkem novověku byli Židé vypovězeni z královských měst a do města měli vstup zakázán (1424/1426 Jihlava, 1454 Brno, Olomouc, Znojmo, Uničov, 1514 Uherské Hradiště). Židé se začali usazovat v poddanských městech (venkov) na Moravě a velkou roli zde hrála šlechta, která především v 16.století zapojovala Židy do vrchnostenského hospodaření, protože byli obchodně i finančně zdatní. Pracovali jako obchodníci s obilím, peřím, vlnou atd. nebo jako nájemci vrchnostenských hospodářských zařízení.

Problémů mezi vztahem královských měšťanů a Židů bylo více, ale hlavní, co jim vyčítali měšťané, bylo půjčování na úrok (lichva) a obchodní a řemeslná činnost, protože Židé nebyli svazováni cechovními pravidly. Avšak důležitá změna pro právní postavení Židů bylo privilegium vydané Ferdinandem II. roku 1629, kde jim udělil svobodné vykonávání řemesel, hospodářské výsady a povolil jim vstup do královských měst na trhy za účelem obchodu. Měšťané nesouhlasili s privilegiem, ale i přes jejich nevoli bylo potvrzeno roku 1657 Ferdinandem III. a ponecháno v platnost.

Mezi 30.-60.lety 17.století města hojně rozesílala stížnosti na privilegium ke všem kompetentním místům např. císaři, zemskému hejtmanu, královskému tribunálu, zemskému podkomořímu, na zemský sněm a do dvorské kanceláře. V roce 1649 Znojmo podalo dvě samostatné stížnosti, které popisují vztahy mezi křesťanstvím a židovstvím v oblasti sociální a hospodářské. Dále se stížností chopilo i město Brno a později už moravská města podávala stížnosti koordinovaně a začala je předkládat i společně. Židé samozřejmě proti stížnostem předkládali námítky, memoriály a stížnosti. Nakonec byla královská města přinucena státní mocí respektovat židovská privilegia.

Města se stále snažila vypudit Židy i z trhů a vypracovali podmínky pro vpouštění Židů do města. Byla to zřejmě reakce na incident ve Znojmě, kdy roku 1662 byli židovští obchodníci vyhnáni i se zbožím za hradby města mušketýry, kteří jim ze zboží, předtím, než je vyhnali, strhly plachtu a vše jim namoklo a zničilo se. Podobný incident se stal i v Brně a obě města si vysloužila napomenutí zemského hejtmana, že po zaplacení mýta musí pustit Židy na trhy.

Nejdůležitější stížnosti byly z roku 1649 vydané Znojmem. První je stížnost znojemských cechů a řemeslníků na Židy a jejich hospodářské působení a druhá byla sepsána purkmistrem a radou města Znojma. Obě stížnosti byly velice dobře zpracovány z formálního i právního hlediska (později tyto stížnosti použilo město Brno jako podklad pro další jejich stížnosti).

Článek se zaměřuje na první stížnost Znojma podanou cechy a řemeslníky na Židy, můžeme jí dělit na dvě části: obecnou, v níž si stěžují v deseti bodech na celkové působení Židů v celé zemi a přímo ve městě Znojmě a na dalších třináct bodů, kde už si stěžují konkrétní řemesla na působení Židů a vypočítávají škody a újmy, které jim byly jimi způsobeny. Také si stěžují na škody po 30.leté válce a uvádí, že „*bezbožní a zlořečení Židé z Moravského markrabství*“¹ jim brání ke zlepšení jejich životů po válce. Mají strach, že se snaží mít stejná privilegia jako Židé v Čechách, což by podle nich vedlo ke zkáze křesťanských řemeslníků.

¹ Kocman, Pavel: *Stížnosti města Znojma a znojemských cechů na židy z roku 1649*. SAP 68, 2018, s. 479.

V článku jsou dále podrobněji popsány konkrétní body stížností. V prvních deseti bodech si stěžují řemeslníci.

V prvním si stěžují na provozovanou lichvu Židů a upozorňují na to, že od nepaměti byli Židé vyhnáni z měst a nikdo jiný jim nepovolil vstup, peněžní půjčky, ani prodej falešného zboží. Samozřejmě tento bod odporuje ustanovení, již zmíněného privilegia z roku 1629, kde mají vstup do města i na trhy povolený. V druhém bodě uvádějí, že nemají být při výkonu řemesel nikým rušeni a Židé je ruší. V třetím reagují Znojemští na ustanovení z židovského privilegia, kdy je Židům povoleno svobodně se vyučit řemeslu. Vadí jim však, že trvají na vyučení u křesťanských mistrů, dostávají se do kontaktu s tovaryši, učedníky a pomocníky, nejen při práci, ale i při jídle a Židé provozují své zvyky a mravy, které jsou jejich znojemskými stanovami a řády zakázány. (Zde narážejí na odlišné náboženské zvyky, košer stravu a na sobotu, kdy Židé nesměli pracovat.) Ve čtvrtém bodě se nelíbí řemeslníkům, že na trzích si stavějí své židovské stánky vedle jejich křesťanských a prodávají zboží „*podvodným židovským způsobem*“².

V pátém si stěžují, že Židé pracují jako učedníci a berou práci řemeslnickým tovaryšům. V šestém upozorňují, že se jejich děti musejí setkávat s velkým množstvím židovských učedníků. Zde je vidět projev rasové nesnášenlivosti, který se objevuje ve více bodech. V sedmém osočují Židy z mnoha nepočetných dětí a tím prý chtějí podvodem početně předčít křesťanské řemeslnické cechy. V osmém bodě upozorňují na snadnější tělesné mišení, a z toho jim plynou velké pohromy. V devátém tvrdí, že díky Židům by byl městský soud obtížen neustálými rvačkami a haněním mezi křesťany a židy. V posledním desátém bodě píše, že již před časem prováděli Židé vraždy na nevinných křesťanských dětech a že současné židovstvo se chce podobat těmto předchůdcům. Toto bylo velmi závažné obvinění, spíše se jednalo o pomluvu, jelikož nebyl dodán žádný důkaz.

Po těchto deseti obecných bodech následují stížnosti konkrétních řemesel.

Řezníci obviňují Židy za skupování dobytka na venkově, podomní prodávání a šizení na váze masa. Tím je přivádějí na mizinu a do chudoby. Krejčíři si stěžují, že „*prokletí Židé*“³ nejsou vyučeni podle jejich pravidel, zpracovávají nekvalitní sukno, prodávají nošené a následně obnovené oděvy, přešívají kradené pláště na šaty atd. Dále si také stěžují tkalci, že měšťané nakupují u Židů a ubírají jim obživu a trpí od této „*židovské sebranky*“⁴ velkými škodami. Ševci poukazují na to, že Židé nedělají vlastní boty a kupují je na jiných místech a pak je nečestně prodávají. Koželuzi podotýkají, že Židé skupují kůže od řezníků, kůže zdražují a pro ně je obtížné je od nich poté kupovat. Kloboučníci a punčocháři zase uvádějí, že Židé křesťanským řemeslníkům vykupují vlnu a způsobují jim tím trable, protože oni díky tomu musejí používat nekvalitní vlnu. Pekaři si stěžují, že „*Krista nenávistní a prokletí Židé*“⁵ pečou různé (housky, chléb) pečivo a tím je ničí, nehledě k tomu, že oni musejí péct pro císařský proviant a tím jsou tlačeni do úpadku. Jircháři kritizují, že Židé špatně

² Kocman, Pavel: *Stížnosti města Znojma a znojemských cechů na židy z roku 1649*. SAP 68, 2018, s. 481

³ Kocman, Pavel: *Stížnosti města Znojma a znojemských cechů na židy z roku 1649*. SAP 68, 2018, s.485

⁴ Kocman, Pavel: *Stížnosti města Znojma a znojemských cechů na židy z roku 1649*. SAP 68, 2018, s.489

⁵ Kocman, Pavel: *Stížnosti města Znojma a znojemských cechů na židy z roku 1649*. SAP 68, 2018, s. 492

zpracovávají kůži, používají nepovolené barvy a kůže zakázaným způsobem prodávají ukryté pod pláští. Řemenářům vadí, že vyrábí z nekvalitní koňské kůže řemeny a těmi šidí kupující. Bratrstvo obchodníků a kramářů píše, že prodávají kradené zboží prostým křesťanům a berou jim práci. Soukeníci obviňují Židy, že svými zlými kousky kradou vlnu a poté ji falšují popelem, vápnem, pískem a zvlhčují vodou, aby byla těžší v bednách a tím ji prodají drážce. Rukavičkářům způsobují obrovské škody a díky nim hladovějí. Poslední si stěžují zlatníci, že Židé pracují s nečistým materiálem a uvádějí závažné obvinění, že stříbrno, zlato a drahé kameny kradou z kostelů, kaplí, klášterů a světským osobám následně je roztaví a vyváží do cizích zemí.

K znojemským řemeslníkům a obchodníkům se pak přidala městská rada, které udává i stížnosti z civilního a církevního práva. Ze shrnutí všech bodů vidíme popisovaný konkurenční boj mezi řemeslníky a kupci. Je také vidět vliv silného postavené řemeslnických cechů a bratrstev.

Článek je velice dobře zpracován a všechny body jsou zde podrobně popsány a okomentovány, dále také obsahuje přílohy, kde jsou části stížností v originálním znění.